

РЕЦЕНЗИЯ

От: **Професор доктор Емил Спасов Панушев;**
Институт за икономически изследвания при БАН;
Научна специалност „Световно стопанство и МИО“

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по научната специалност **„Световно стопанство и международни икономически отношения (европейска интеграция и международни отношения)“** в УНСС.

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 1687/09.07.2021 г. на Ректора на УНСС.

Автор на дисертационния труд: **Емил Людмилов Тодоров**
Тема на дисертационния труд: **„Суверенните фондове като фактор в съвременните международни отношения“**

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към *катедра „Международни отношения“ на факултет „Международна икономика и политика“* на УНСС по *научна специалност „Световно стопанство и международни икономически отношения (европейска интеграция и международни отношения)“* съгласно Заповед на Ректора на УНСС № 781/28.03.2017 г. Обучението е осъществено в *редовна форма* за периода 14.03.2017 г. – 14.03.2020 г.

- *Кратка биографична справка*

Емил Людмилов Тодоров завършва бакалавърска степен и магистърска степен в УНСС. От 14 март 2017 г. е редовен докторант в катедра „Международни отношения“ на УНСС.

- *Заемани академични и други длъжности до момента (вкл. длъжности извън ВУ или научна организация).*

В професионално отношение докторантът е заемал позиции на анализатор в международни организации – Международна финансова корпорация (група на Световната банка) и редица български компании с международна дейност – ТЕД Консулт и Статконс.

- *Кратка информация за изпълнението на индивидуалния план*

В рамките на индивидуалния план докторантът е изпълнил предвидените дейности – полагане на изпити и участие в семинари, написване на дисертационен труд и публикации свързани с него.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

- *Структура, обем*

Дисертационният труд е в обем от 248 нестандартни страници, към главите под формата на приложения са разгледани работени илюстративни примери под формата на казуси. В труда са включени 3 таблици, 6 графики и една схема. В приложенията също са представени систематизирани данни под формата на таблици. Структурата съдържа предговор (чието съдържание би могло да отиде автореферата), въведение, четири глави, заключение и библиография/използваната литература. Включените приноси и публикации по темата на дисертационния труд могат да останат само в автореферата. Не е представена декларация за оригиналност, но автора представя труда си от първо лице единствено число.

- *Оценка за: актуалност на темата; целта; задачите; обекта; предмета; основната теза на дисертационния труд*

Актуалността на темата се определя от особеното място, което суверенните фондове имат в съвременните международни отношения. Разширяването на тяхната дейност в периода след глобалната финансова криза засилва тяхната роля като международен инвеститор със съществено значение за определени държави и стопански сектори. Изследването на влиянието на суверенните фондове за насочване на капиталовите потоци показва новата им роля за вземането на финансови и политически решения.

Целта на дисертационния труд не е ясно дефинирана, а се посочват пет изследователски цели (стр. 18), които имат характера на задачи. Формулираните четири изследователски задачи имат методологическа насоченост. Представена е изследователска рамка/структура на дисертационния труд – фигура 1.

Обект на изследване на дисертационния труд са суверенните фондове.

Предмет на дисертацията са суверенните фондове като фактор в съвременните международните отношения с акцент върху външноикономическите и политическите измерения на техните действия.

Тезата на дисертационния труд е, суверенните фондове се развиват от средство за решаване на национални ресурсни, икономически и социални въпроси, в инструмент на външната и външноикономическата политика на държавата и фактор в международните отношения. Суверенните фондове са модерна форма за износ на капитал, който е средство на външната политика и фактор в международните отношения.

- *Използвана научна литература (оценка на осведомеността на дисертанта по проблематиката, разглеждана в дисертационния труд).*

Списъкът с използваните литературни източници включва 5 монографии на български език и 41 на английски език, 4 статии и доклади на български език и 91 на английски език, 29 публикации на международни организации, 3 документа на отделни правителства и законодателни органи. Източниците на английски език са групирани и номерирани по начална буква на името на авторите (което не е обичайна практика). В края се посочват 7 бележки (footnotes), които не е ясно за какво се отнасят. Представената литература показва, че докторантът познава постиженията в изследваната област в България. Проучени са и монографични изследвания и специализирани статии в авторитетни научни издания, анализи и оценки на международни организации и интернет източници в разглежданата проблематика.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

- *Акцентира се върху основните научни и/или научно-приложни резултати, постигнати в дисертационния труд*

Основните научно-приложни резултати в дисертационния труд могат да се обобщят в няколко аспекта:

На **първо място**, задълбочено изследване и систематизиране на концептуалните подходи и практическите резултати от възникването и функционирането на суверенните фондове;

На **второ място**, разработване на въпросите за международното регулиране и оценка на дейността на суверенните фондове като фактор в международните отношения;

На *трето място*, приложение на методология и инструментариум за емпирична оценка на функционирането и международната дейност на суверенните фондове;

На *четвърто място*, разработване на виждания за бъдещето на фондовете в усложнената международна обстановка и възможността за приложение на получените резултати от изследването в България.

- *Обръща се внимание на използваната методология*

При разработването на дисертационния труд са използвани теоретични подходи за изясняване на същността на инструментите на държавната политика в международните отношения. Следва се интердисциплинарен подход по отношение използваните теоретични виждания и методи на изясняване същността на суверенните фондове и. Като емпирични методи се използва набирането на данни и последващ анализ и дискусии. За целите на дисертационния труд са разработени казуси (приложенията към глави първа, втора, трета и четвърта).

- *Дава се оценка на изпълнението на поставените задачи и постигането на целта на дисертационния труд.*

Предложената в дисертационния труд система от изследователски задачи подробно описва последователността на етапите и постиженията от направеното изследване. По такъв начин апробираните тези потвърждават изпълнението на предварително поставените задачи и хипотези.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

- *Оценка за приносите, посочени от дисертанта*

Формулираните приноси, идентифицирани от автора на дисертацията отразяват концептуално вижданията на докторанта за постиженията в дисертационния труд. Първият и четвъртият два биха могли да се конкретизират и стилово да се редактират.

- *Акцентира се върху основните научни и/или научно-приложни приноси в дисертационния труд.*

Задълбоченият анализ на възникването и дейността на суверенните фондове и тяхното място в съвременните международни отношения дават основание да се обобщят следните основни групи приноси:

- ✓ Подробно са представени фундаментални и съвременни подходи за анализ на възникването и еволюцията на суверенните фондове. Изследвано е поведението на държавите, в които те функционират и са формулирани изводи за ролята на

суверенните фондове в международните отношения. Тези приноси могат да се определят като *систематизиране и допълване на съществуващо знание*.

- ✓ Разработени са виждания за механизмите на влиянието на суверенните фондове върху междудържавните отношения по линия на инвестиционните потоци. Дефинирана е специфична насока на движение на капитали – Юг-Север. Тези приноси могат да се определят като *допълване на съществуващо знание*.
- ✓ Задълбочено са изследвани усилията за разработване на регулации, които да определят рамките на функциониране на суверенните фондове и ролята на водещи международни организации. Оценена е дейността на фондовете в държави от ЕС, САЩ и Близкия изток и са дефинирани механизмите на влияние. Тези приноси могат да се определят като *систематизиране и допълване на съществуващо знание*.
- ✓ Разработен е специфичен подход на аргументиране и апробиране на тезите на автора чрез казуси, които емпирично допълват резултатите от анализа. Тези приноси могат да се определят като *допълване на съществуващо знание и разработване на методика за неговото приложение*.
- ✓ На основата на проучване на съвременни предизвикателства пред световното стопанство – Индустриалната революция 4.0, пандемията с COVID 19 и устойчивото развитие – в дисертацията са формулирани изводи за ролята на суверенните фондове в тези процеси. Формулирани са и две групи препоръки. Съществено е значението на втората група препоръки за подходи, които биха били полезни за България при оценка на практиката на суверенните фондове. Тези приноси имат конкретен *научно-приложен характер*.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

- *Посочват се публикациите*

1. Тодоров, Е. (2019) Суверенните фондове и дигиталната икономика. Сборник с доклади от Седмата национална научна конференция с международно участие, проведена на 19-20 юни 2018 г. Том 7/2019.
2. Тодоров, Е. (2019) Суверенните фондове – явление в международните отношения, Изследователски етюди, Том 10/2019.

- *Дава се оценка на степента на разпространение на получените резултати в научната литература.*

Представените резултати от изследването в дисертационния труд са обществено достояние с тяхното апробиране в научни дискусии и представянето им в издания на УНСС в рамките на проект по Оперативната програма „Наука и образование за интелигентен растеж“. Като количество не отговарят на минималните национални изисквания.

6. Оценка на автореферата

- *Дава се оценка на коректността и степента на отразяване на съдържанието на дисертационния труд в автореферата.*

Автореферата на дисертационния труд е с обем от 40 нестандартни страници с дребен шрифт. По структура той не следва приетата форма, а представя **синтез на дисертационния труд**. Посочени са обектът, предмета и подхода при разработването на дисертационния труд, кратко съдържание на отделните части и заключенията по тях. Представени са предложения за бъдещи изследвания и подобряване на нормативната и практическата дейност на заинтересованите среди за прилагане на успешни практики, посочени в дисертационния труд. Представеното съдържание показва коректно разработените в дисертацията тези, които са илюстрирани с графичните решения на автора. Посочени са приносите в дисертационния труд и публикациите по дисертацията.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Предвид отвореният финал на научното изследване, дефиниран като „препоръки за бъдещи изследвания“ бих си позволил да отбележа някои виждания към сегашната работа.

На първо място – избраният подход за илюстриране на тези с казуси към всяка глава под формата на приложение. Приемам начина, но в изложението би следвало да се види по-висока степен на обобщаване, особено при 247 бележки под линия.

На второ място, би следвало труда да има по компактно подреждане на текста, тъй като на места има значителни празнини, а размера на страниците да бъде съобразно приетите стандарти. При оформянето на параграфите има двоен формат и отстъп и междуредие, а на страница 115, която е един параграф да се направят поне няколко.

На трето място, в стилистично отношение, би могло да се избегне употребата на първо лице единствено число, предвид характера на

дисертационния труд, както и повествователната форма на изложение на определени места.

Четвърто, систематизирането на резултатите в края на всяка глава от дисертационния труд, което обикновено са изводи е наречена заключение, всяко приложение също завършва със заключение и накрая дисертацията също завършва със заключение. Би следвало труда да има само едно заключение, което да обобщи предходните изводи.

Предвид актуалността и значимостта на изследваните проблеми имам **препоръка** – да се публикуват резултати от изследването в подходяща форма в авторитетни специализирани периодични издания в страната и в чужбина.

Към докторанта бих отправил следния **въпрос**: Функционирането на суверенните фондове не наподобява ли принципите на „ислямското банкиране“, което да е причина за разпространението им в Близкия изток?

Посочените критични бележки и препоръки не намаляват качеството и количеството на получените резултати и приноси.

8. Заключение

Постигнатите съществени резултати в дисертационния труд **„Суверенните фондове като фактор в съвременните международни отношения“** ми дават основание да приема, че докторантът има задълбочени теоретични знания и може да осъществи самостоятелни научни изследвания. Дисертацията е разработена задълбочено и съдържа необходимите научно-приложни приноси, което ми дава основание да препоръчам на Уважаемите членове на научното жури да присъдят на Емил Людмилов Тодоров образователната и научна степен “доктор”, по професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност “Световно стопанство и международни икономически отношения” (европейска интеграция и международни отношения).

3.09.2021 г.
гр. София

Подпис:
/Проф. д-р Емил Панушев/